

Космина Тамара (*Киев, Украина*) **Одежда волынских мещан в коллекциях Российского Этнографического музея (к проблеме наследования исторических форм и взаимовлияний с крестьянской одеждой)**

Впервые на материалах коллекций Российского Этнографического музея показано, что одежда волынских мещан конца XIX – начала XX в. наследовала исторические формы одежды высших слоев общества XVII–XVIII вв. и в то же время была взаимосвязана с крестьянской одеждой. На конкретных примерах продемонстрировано, как крестьяне и мещан заимствовали друг у друга приемы формирования костюма.

Ключевые слова: Волынь, исторические формы одежды, мещане, этнографические коллекции

Kosmina Tamara (*Kyiv, Ukraine*) **Clothes of the Volhynia burghers in the collections of the Russian Museum of Ethnography (to the problem of inheritance of historical forms and mutual influence with peasant clothes)**

For the first time on materials of collections of the Russian Museum of Ethnography it was shown that clothes of the Volhynia burghers of later 19th - early 20th centuries had inherited the historical forms of clothes of higher layers of the society of 17th–18th centuries and at the same time was associate with peasant clothes. The concrete examples, were show how peasants and burghers borrode methode of forming of costume from each other.

Key words: Volyn, historical uniforms, Citizens, and ethnographic collections

УДК 316.342.4:334.712(477.83)

Мирон КАПРАЛЬ

(*Львів, Україна*)

**“П’яний як швець”:
Товариське життя шевців Львова
у останній третині XVII – першій
третині XVIII ст.)**

Щоденне життя як ділянка вивчення на межі мікроісторії, соціальної й культурної історії все більше привертає увагу сучасних дослідників. [33; 28; 27]. З’являються численні розвідки та монографії на тему приватного побутового життя, базовані переважно на добре збереженому та впроваджену в науковий обіг джерельному матеріалі західноєвропейських суспільств. [Див. найновішу західну літературу на тему щоденного життя середньовічного та ранньомодерного суспільства: 31; 32; 24], хоча в останні роки географічні рамки досліджень значно розширилися на інші регіони.

Дослідження тематики присвяченої вивченню товариського життя, а конкретніше проведення вільного часу в тавернах, шинках, поширенню п’яництва західні дослідники також приділяють значну увагу [25; 34; 35; 30]. Окремі російські дослідники поширюють історіографічну інформацію, користуючись вторинними джерелами [23, 12-16. У підставі дослідження – кілька опублікованих англійських щоденників. Див. також нещодавно виданий російський збірник статей на цю тему: 19]. Українська історіографія у вивченні соціальних питань побуту ранньомодерного часу тільки починає свої перші кроки, що можна пояснити не тільки відсутністю методологічних взірців, а втратою та нестачею джерельних матеріалів. Порівняно багаті львівські архіви цього часу дозволяють і українським історикам давати окремі відповіді на виклики сучасної історіографії.

Не відомо достеменно з яких часів склалася в народній творчості сумнозвісна слава про шевців як добрих любителів алкоголю. Львівська конкретна ситуація у шевському цеху останньої третини XVII ст. – першої третини XVIII ст. певним чином підтверджує ці влучні

народні спостереження. [Про львівський шевський цех детальніше, див.: 21, 346-351; 22, 39-58]. Шевці напивалися насамперед в цеху, для чого було багато нагод. Найбільше хмелю лилося з приводу виборів в цеху. Приємна процедура розтягувалася на кілька етапів. Спочатку мед пили від презентації цехмістрів панам райцям, потім після обрання їх цехмістрами, далі – після присяги. Мед лився рікою, а на закуску була риба та хліб [3, 72v (1668)]. Регулярні, кварталні та періодичні збори шевців у господах цехмістрів, як правило, закінчувалися алкогольними застіллями, на яких були присутні практично всі майстри цеху. Щорічне католицьке релігійне свято на день Божого Тіла, коли всі цехи проходили з процесією через місто, також закінчувалося довготривалим спільним цеховим бенкетом. Колективно цеховики святкували щорічні міські змагання в стрільбі з рушниць, що влаштовувало стрілецьке братство. [Конкретніше про стрілецьке братство у Львові написав Т. Кульчицький: 29]. Шевці не проминали можливості випити колективно при вступі до цеху нового майстра, визволинах їхніх учнів тощо. А скільки нагод використовували кожен швець особисто, а найчастіше в невеликому колі колег, зняти напруження після важкої фізичної праці.

Цехова господа була головним місцем зустрічей. З власником цієї господи цех встановлював негласний договір на обслуговування шевців, насамперед на дні виборів цехмістрів. Шевські цехмістри найчастіше брали алкогольні напої в борг, а частину витрат на частунок для цехової братії випадало за традицією на самих цехмістрів. У 1670 р. за старим звичаєм, пригощаючи після своєї присяги цехову братію, цехмістер заплатив з своєї кишені за 7,5 гарнців меду [3, 75v]. Крім цього, шевці випили ще 50 гарнців меду, але цю вартість оплачував цех, хоча цехмістер поручався за оплату.

Через зростання боргів перед шинкарями шевці часто змінювали шинки, де можна було провести цехові бенкети. У 60-х роках XVII ст. таким місцем був шинок “у Салезіянки”, що пізніше змінився на численні алкогольні заклади: “у Злотнички”, “у пані Вінценти”, “у пані Черкесової”, “у пані Снопкової” та інші. На цехові гроші замовлявся мед, за який платили в середньому 25-30 зл., що дозволяло замовити 40-50 гарнців напою. Однак в деякі роки ця цифра могла відрізнятись істотно в той чи інший бік: у 1698 р. шевці витратили на честь виборів 14 зл. 12 гр., а у 1709 р. – вже 72 зл. [17, 88; 2, 145v]. У той час у Львові місткість одного гарнця була 3,84 л. [18, 757], отже, шевці, святкуючи обрання керівництва свого цеху, могли спожити за вечір більше 160-180 літрів медового алкогольного напою.

З кінця XVII ст. поряд з медом все частіше шевці замовляють горілку, що стає в пияцьких колах все популярнішою, а отже й витрати на прийняття у першій третині XVIII ст. зростають до 50-60 зл.

Для порівняння в Аугсбургу за давнім звичаєм так само у день міських виборів відбувалися великі почастинки з найбагатшими бенкетами, вишуканими стравами, випитим цеховим вином та пивом. Але з 1682 р. такі бенкети влаштовувалися тільки для керівництва цеху, присяглих майстрів (у Львові аналогом були столові), можливо, цехових слуг. Простих майстрів на них не запрошувалися, проте витрати на бенкети з часом зростали. Так, у 1653-1683 рр. вони склали 5 гульденів, а у 1684-1720 рр. – 7-8 гульденів [26, 247]. Для порівняння, при числі майстрів у двох містах близько 100 осіб, витрати у львівському цеху на бенкети становили 50-60 зл. у Львові проти 7-8 гульденів у Аугсбургу, що дорівнювали близько 16-18 зл. (за тодішнім валютним еквівалентом чи обмінним курсом вартість одного гульдена відповідала 2-2,2 зл., або 0,66 талера [20, 102, 354]).

Десь наполовину менше видатків на алкоголь витрачалося цехових грошей на свято Божого Тіла – другий за значимістю захід в шевському престижному вимірі. Так, у 1690 р. на бенкет “за старим звичаєм” на Боже Тіло було витрачено з цехової скарбниці 10 зл. [17, 9v].

Цехові реєстри видатків засвідчують, що значну частину грошей з цехової скарбниці щороку щедро видавали на гостини, бенкети, частунки та інші заходи, що закінчувалися щедрими похмільними застіллями. У 1665 р. більше половини цехового прибутку витратили на похмільні прийняття: 183 зл. із 330 зл. З цієї суми тільки незначна сума пішла на страви (41 зл.), а більшість грошей витрачено на замовлення алкогольних напоїв: меду, пива та горілки.

У 1669 р. ця сума “на пиятику” ще більше зросла, сягаючи 315 зл., але цехова братія не робить з цього собі проблему [4, 238-239]. Райці обурюються поведінкою шевців, які мають претензії до своїх попередніх цехмістрів, не погоджуючись їх поквитувати з витрат на судові суперечки з партачами. А в той же час признають їм такі великі витрати на алкогольні застілля. Райці наказали шевському цеху визнати витрати на судові справи та скласти окрему складку для таких потреб у правових питаннях. Також застерегли їх, аби вони не видавали гроші на непотрібні речі та “не пропивали їх, але обертали про збереження прав, ремонт вежі, на забезпечення її провіантом та інші цехові потреби” [4, 239].

Втім п'яні практики у цеху продовжувалися й надалі, поки у середині 70-х років XVII ст. не з'явилася опозиція у вигляді молодих

майстрів, яка виступила проти цехмістрів й загалом старших майстрів. У 1674 р. Ян Береза та Ференс Вишинський, діючи від імені молодих майстрів-шевців, скаржилися на цехмістрів, що вони не виконують декретів міської ради; пропили цехову скриньку два роки тому; те, що мали на вежі з амуніції та зброї, не знати де поділося, а нічого нового не прикупили; брали від братів, що від'їжджали, великі суми грошей, а тепер невідомо, де ці гроші [5, 1415-1417]. Закінчують вони взагалі приголомшленим пасажем, коли хто з молодших майстрів обзивається про кривду, то одразу ж цехмістри такого саджають до в'язниці. Скаржники звернулися до раецького уряду втрутитися, бо "все, що візьмуть, то проп'ють".

Визначена міською радою комісія з двох райців встановила за цеховими рахунками, що "в цеху немає жодного порядку, цехмістри не вписують всіх прибутків, витрачають гроші більше на пиятики та сварки між собою" [5, 1495]. За часу цехмістрівства Бартоша Гонсьорковича (або Барана) та Григорія Паснікевича цех закупив камінь пороху, та жодної кулі, "але на мед значні витрати виявилися, адже і скриньку з правами та привілеями в меді заставили (w miedzie zafantowali)". Депутати-райці запропонували цехмістрам власним коштом викупити цехову скриньку, що "до цього часу п'є мед" [5, 1495]. А хто з братів-шевців допомагав цехмістрам пити мед, то вони самі мають їх знати, щоб вони допомогли їм грошовою складкою.

У 1678 р. під час п'яної бійки в шинку цирульника Юзефа Янковича одному з цехмістрів Івану Головецькому закидав Антоній Солонкевич справу "про мідні таблички, що він пропив". За словами одного зі свідків, цехмістер Головецький, б'ючи києм Солонкевича, сказав: "Бив тебе і ще буду бити, як пса" [6, 498. Очевидно, тут йшлося про клейноди, що склали підмайстри, вступаючи на працю до львівського шевського цеху].

Через кілька років, у 1680 р., райці-депутати провели нову ревізію цехових витрат. Міська рада, схвалюючи їхній звіт, виявила, що в певні роки цехмістри винні цеху, а в деякі – навпаки. Це пояснювалося тим, що багато грошей пішло на пиятику, особливо у 1677 та 1678 рр. за цехмістрів Бартоша Гонсьоркевича, Івана Городецького, Каспара Ландольта та Теодора Грегоровича. Тому вони мають сплатити до цеху по 20 зл., а в тих роках за рахунками цех мав повернути певні суми цехмістрам. За інші роки – цехмістри повинні сплатити по 10 зл. На майбутнє райці встановлюють заборону витрат на пиятику під загрозою кари – повернення грошей цехмістрами [6, 737].

Заходи міської ради для стримання пияцтва в шевському середовищі за цеховими рахунками дали певні результати: у 1685 р. із 565 зл. прибутку тільки 116 зл. або орієнтовно тільки п'ята частина витрачалася на почастинок [2, 61v-70v]. У 1715 р. з 328 зл. прибутку таких витрат було 54 зл., тобто менше шостої частини [1, 164-166]. Однак і ця цифра не задовольняла райців, котрі після звіту депутатів наказали шевському цеху, а конкретніше цехмістрам, не витрачати гроші на непотрібні трюнки без відома цеху та старших майстрів, дбати про провіант шевської башти. Також цехмістри повинні були скласти присягу, що всі гроші були видані на користь цеху [10, 130-131. Див. також аналогічний декрет з того часу: 11, 26-27].

"П'яні" наслідки

Обмеження витрат на алкогольні витрати не дали тривалих та відчутних результатів. Як засвідчують судові акти, кричущі випадки п'яної поведінки шевців регулярно повторювалися. У 1668 р. Ілля Ярославський, засідаючи з шевцями при чарці, словесно образив їхні права та їх всіх особисто, й навіть про замковий уряд погано відізався [12, 713]. Цікаво, що права шевців лежали на столі, за яким вони за чаркою вели розмови.

У 1702 р. три шевці, що мали судову суперечку, з'явилися до бурмістрівського уряду п'яними. Бурмістер наказав їм прийти наступного дня, бо в такому вигляді вони не можуть приймати присягу, ухвалену їм для складання за попереднім декретом [7, 566].

Цехмістер шевського цеху Іван Гойдакевич з Сенявщини у 1715 р. скаржився проти Миколая Кривецького, що минулого дня він заснув на господі після випитого напередодні. Гойдакевич збудив його, мовляв "підемо разом, щоб тебе ніхто не пограбував". А Кривецький у відповідь образив його, назвав хлопом та хамом. Суд визнав обох винними, засудивши до двох діб ув'язнення у тюрмі та сплати по парі фунтових свічок до церкви св. Миколая [15, 654-655].

Деякі шевці-пияки не тільки засинали в шинках після проведених ночей, але й ставали жертвою нічних пограбувань, коли необачно поверталися у п'яному вигляді додому. У 1720 р. швець Стефан Цудник з Святоянської юридики скаржився на Івана Зінкевича, мешканця цієї ж юридики, що він пізнав на жінці Зінкевича його власний кунтуш, перероблений на жіночий одяг (jurę). Цей кунтуш у нього вкрали, коли він п'яний повертався з середмістя разом з шапкою та хусткою [16, 14-15]. Обдертого до нитики, вояки запровадили його до "кордигарди". Зінкевич же відповідав, що кунтуш йому продали вояки за випитий мед та горілку.

При цьому вони сказали, що це не крадений товар, а взятий зі злочинця. Суд вирішив не чіпати вояків, як найімовірніших винуватців і наказав Зінкевичу повернути кунтуш Цуднику, або справити йому інший.

Пияцтво інколи закінчувалося трагічно для рідних пияка, як це спостерігаємо у випадку з шевцем Пйотрем Пясецьким. У 1698 р. його колишня теща Катерина Пеховська з сином, також шевцем Якубом Кобецьким заявила на нього в суд, звинувативши у смертельному побитті вагітної дружини й вимагаючи кримінального переслідування свого зятя. Пясецький все відкидав, звинувачуючи тещу в невинному ув'язненні в замковій тюрмі. Сам він говорить про те, що вони клали якісь банки на його жінку та “загубили її” [14, 282-283]. Після заслуховування свідків під присягою виявилось, що П'ясецький по-п'яному випадково впав на свою вагітну дружину під час суперечки з сусідами. Вона ж померла кілька тижнів потім, під час важких пологів. Бурграбський суд фактично залишив П'ясецького непокараним, наказавши укласти інвентар спільного майна, з якого йому мало припасти 2/3, а спадкоємцям жінки – 1/3 з успадкованого.

Очевидно, п'янство спричиняло періодичні напади божевілья у шевця Юзефа Хрищинського. Один з них досить детально описаний у свідченнях підмайстрів, що працювали у нього [8, 911-912]. В суботу, 28 квітня 1708 р., Хрищинський вийшов до міста чи до костелу, чи в іншій справі, про що його шевчики не здогадувалися. Після повернення був нібито тверезим, дав підмайстрам сніданок, а дружині (“майстровій”) виділи гроші на купівлю продуктів. Після сніданку покрав шкуру для роботи підмайстрам і раптом сказав до жінки: “Басю, ходімо”. Вона пішла з ним до комори, а через деякий час почала кричати до шевчиків: “Криштофе, Яне, рятуйте, бо заб'є мене”. Коли один з шевчиків зайшов до комори, майстер замахнувся на нього, й він зі страху втік. Шевчики побігли до сусіда кравця Григорія Яновича, який мешкав у тому ж будинку. Потроху Янович втихомирив шевця, дозволивши його жінці втекти. Хрищинський впав на коліна і чолом бив в землю, промовляючи: “Знайшов клейнод і скарб п'яти ран Христа Бога, пошліть за катом хай шию відітне, буду судити райців”. Потім пішов за своєю жінкою, говорив, що знайшов “клейнод п'яти ран Ісуса”. Коли кравець звернув увагу, що він побив свою жінку, Хрищинський у відповідь сказав: “Бога не маєш, щоб у тебе рана була” і наказав жінці розібратися. Пізніше прийшов грек-купец, котрий знову йому повторив, що він побив жінку. Хрищинський його вдарив, почалась бійка. Вибігши на вулицю швець бив усіх, кого бачив, поки його не зв'язали по руках та ногах та ув'язнили.

Після цієї пригоди чотири старших майстри Франциск Гербест, Станіслав Подбжезняк, Мартин Гамальович, Іван Гойдакевич поручилися за Хрищинського, звільняючи його від ув'язнення, що він стане до суду в наступну суботу. Вирок раєцького суду був лаконічним: покарати Хрищинського за цеховим звичаєм 50 плагами [8, 912]. Але навряд чи таке суворе покарання (як правило, до тілесного покарання присуджували тільки підмайстрів або учнів) суттєво вплинуло на шевця. Через кілька років, у 1712 р., вже сам Хрищинський приймав зобов'язання перед урядом, що під карою ув'язнення утримається від п'янства, буде уникати сварок з людьми, спокійно жити з жінкою Барбарою [9, 383].

Жіноча слабкість до алкоголю

Не можна цілком певно твердити, що жіноче пияцтво було також масово поширене в шевському середовищі, як чоловіче. Тільки окремі представниці слабкої половини твердо прописалися на сторінках актових книг з такою скандальною репутацією. У 1688 р. жінка Романа Валініцького шевчиха та мешканка старостинської юридики Анастасія Леміна після виходу з ув'язнення у присутності жителів юридики шевця Валентина Фарини та пекаря Теодора Яремковича прирікає жити у згоді з чоловіком, не вчиняти сварок та не пиячити (*neque ebrietatem*), спокійно виховуючи дітей [13, 152].

Жінки цехмістрів у різні роки Івана Городецького та Івана Гойдакевича, живучи по сусідству, неодноразово з'ясовували стосунки найчастіше напідпитку. У 1701 р. при шевських ятках Городецька обізвала Гойдакевичову “пиячкою, бестією”, коли остання завела розмову про заздрість з боку інших шевчих [7, 180]. Пияцтво жінки гірко відбивалося насамперед на її дітях. Про це можемо говорити і в цьому випадку, коли про Гойдакевичову мовилося: вона одягнула святковий наряд, а в її хаті діти не мають, що їсти.

Деякі жінки шевців нерідко затримувалися в шинку, що вело до сварок та бійок. У 1708 р. Марина Пташкевичева визнала, що ввечері її син, цехмістер Стефанович прийшов до неї та запросив “на квартиру меду”. Вона відклала роботу і пішла зі своєю невісткою Стефановичевою до шинку в кам'яниці Пастернака. Під час розмови за медом Стефановичова взяла торбинку з грошима і жартівливо вдарила шевця Томаша Гербеста, промовляючи слова: “Отож, пане Гербесте, будете з моїм чоловіком колегами”. Далі вона сказала, що дасть 10 талерів, щоб він був з її чоловіком цехмістром. Гербест відповів, щоб вона дала йому не 10, а 5 талерів, а у відповідь почув “Ти склеп”. Гербест також відмовив: “Сама склеп”. Потім, вставши до неї: “Твій чоловік у мого

батька за хлопця був, а твоя сестра у мого батька хліб просила. Тепер ти маєш протекцію пана хорунжого, але по-старому є дроворубкою” [8, 1095]. Образа честі сильно подіяла на жінку, яка не очікувала такої відповіді. Після цього Стефановичева, будучи під алкогольною дією медового напою, вдарила його в губу й розпочалася взаємна бійка. Уряд бурмістра, що розглядав справу, наказав як Стефановичеву, так і Гербеста ув’язнити за колодкою. Обоє мали взаємно перепроситися у цеху та сплатити штраф судовому уряду.

Висновки

1. Львівський шевський цех XVII-XVIII ст. був типовим ранньомодерним ремісничим середовищем регіону Центрально-Східної Європи, в якому витрачалися великі кошти на алкогольні напої. Звичайні та надзвичайні цехові заходи відзначалися переважно з вживанням меду, пива, горілки. Причому остання з часом здобувала все більшу популярність у шевців. Найбільше витрачали грошей львівські шевці під час щорічних виборів цехових урядників, при вступі до цеху майстрів, на церковне свято Божого Тіла, при визволеннях своїх учнів, що ставали підмайстрами.

2. Цехові книги показують зростання числа витрат на алкогольні заходи шевців у останній третині XVII ст. (особливо у 60-х та 70-х рр.). Інтервенція львівських райців призвела до часткового зменшення витрат на цехові бенкети райців напр. XVII ст. та на поч. XVIII ст. Проте “антиалкогольна” боротьба райців, як і протести молодших майстрів проти старших майстрів та цехмістрів, які витрачали великі кошти на алкоголь, мали обмежений характер. Ні одні, ні другі не могли зупинити зростання п’янства у шевському середовищі.

3. Наслідки зловживання шевцями алкогольними напоями виявлялися не тільки у збільшенні прибутків шинкарів та спорожненні цехової скарбниці, але й у численних сварках, бійках, які влатовувалися шевцями. Інколи пиятика призводила до вчинення ними крадіжок та інших дрібних злочинів. Внаслідок багаторічного споживання алкоголю шевці не тільки втрачали кваліфікацію, але й здоров’я. Зафіксовано окремі випадки втрати глузду шевцями на ґрунті п’янства.

4. Постійне п’янство руйнувало сім’ї шевців. Чоловіки в п’яному вигляді часто били своїх дружин, що за тогочасними правовими та культурними нормами не було злочином. Хоча траплялися непоодинокі випадки, коли жінки, споживаючи алкоголь за прикладом чоловіків, також вступали у п’яні з’ясування стосунків. Як наслідок сім’ї розпадалися через постійні сварки та бійки.

Дослідження товариського щоденного життя шевців та загалом ремісників у ранньомодерний час потребує подальшого поглибленого вивчення.

Джерела та література

1. Львівська наукова національна бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів (*дали* – ЛННБ ім. Стефаника), ф. 5 (Оссолінських), оп. 1, спр. 428.

2. ЛННБ ім. Стефаника. Відділ рукописів, ф. 5 (Оссолінських), оп. 1, спр. 429.

3. ЛННБ ім. Стефаника. Відділ рукописів, ф. 5 (Оссолінських), оп. 1, спр. 430.

4. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (*дали* – ЦДІАУЛ), ф. 52 (Магістрат міста Львова), оп. 2, спр. 77.

5. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 80.

6. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 83.

7. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 93.

8. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 97.

9. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 99.

10. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 100.

11. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 102.

12. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 556.

13. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 559.

14. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 561.

15. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 562.

16. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 577.

17. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Rekopisy, sygn. 427.

18. Економічні привілеї міста Львова XV–XVIII ст.: Привілеї та статuti ремісничих цехів та купецьких корпорацій Львова / Упор. М. Капраль. – Львів, 2007.

19. Жизнь в городе: частная и общественная. Межвузовский сб. науч. тр. – Саратов, 2009.

20. *Зварич В., Шуст Р.* Нумізнатика. Довідник. –Тернопіль; Львів, 1998.

21. *Капраль М.* Цехові книги шевського цеху як джерело до історичної демографії Львова XVII–XVIII ст. // Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника: історія і сучасність. Доповіді і повідомлення Міжнародної наукової конференції, Львів, 28-30 жовтня 2010 р. – Львів, 2010. – С. 346-351.

22. Капраль М. Шевський цех у Львові в XIV-XVII століттях: особливості правового статусу // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2010. – Вип. 44. – С. 39-58.

23. Мосолкина Т.В. Пьянство в среде английских горожан XVII века // Неофициальная жизнь горожан: Запад-Россия-Восток. Межвузовский сборник научных трудов. – Саратов, 2007. – С. 12-16.

24. A History of Everyday Life in Scotland, 1600 to 1800 / Ed. by Elizabeth Foyster and Christopher A. Whatley. – Edinburgh, 2010.

25. Bacchus and Civic Order: The Culture of Drink in Early Modern Germany. – Charlottesville, 2001.

26. Clasen Claus-Peter. Gerber und Schumacher in Augsburgs Vergangenheit 1500-1800. –Augsburg, 2003.

27. Everyday Life and Cultural Patterns. International Festschrift for Elle Vunder / Ed. by Ene Kõresaar, u.a. – Tartu, 2004.

28. Klich B. W poszukiwaniu nowych dróg badawczych «małej historii» – historia życia prywatnego // Historyka. – Warszawa, 2001. – T. 31. – S. 79-89.

29. Kulezycki T. Rys historyczny wraz z zbiorem przywilejów Towarzystwa Strzelców Lwowskich ... – Lwów, 1848.

30. Kumin B. Drinking Matters: Public Houses and Social Exchange in Early Modern Central Europe. – Basingstoke, 2007.

31. Picard L. Elizabeth's London. Everyday Life in Elizabethian London. – London, 2004.

32. Roeck B. Civic culture and everyday life in early modern Germany. – Brill, 2006.

33. Sozialgeschichte, Alltagsgeschichte, Mikro-Historie: eine Diskussion / Hg. W. Schulze. – Göttingen, 1994.

34. The World of the Tavern: Public Houses in Early Modern Europe / Ed. by B. Kumin and B. Ann Tlusty. – Aldershot, 2002.

35. Zwischen Gotteshaus und Taverne: Öffentliche Räume in Spätmittelalter und Früher Neuzeit / Hg. S. Rau, G. Schwerhoff. – Köln, 2004.

Капраль Мирон (*Львів, Україна*) “П’яний як швець”: Товарицьке життя шевців Львова у останній третині XVII – першій третині XVIII ст.

Львівський шевський цех XVII-XVIII ст. перебував у типовому ранньомодерному ремісничому середовищі регіону Центрально-Східної Європи, в якому витрачалися великі кошти на алкогольні напої. Найбільше витрачали грошей львівські шевці під час щорічних цехових виборів, при вступі до цеху майстрів, на церковне свято Божого Тіла. Цехові книги

показують зростання числа витрат на алкогольні заходи шевців у останній третині XVII ст. Наслідки зростання споживання шевцями алкогольних напоїв виявлялися у численних сварках, бійках.

Ключові слова: шевський цех, ремесло, побут, соціальне життя, п’янство

Капраль Мирон (*Львов, Украина*) “Пьян как сапожник”: Товарищеская жизнь сапожников Львова в последней трети XVII – первой трети XVIII вв.

Львовский сапожный цех XVII–XVIII вв. пребывал в типичном раннемодерном ремесленном окружении в регионе Центрально-Восточной Европы, в котором тратились большие средства на алкогольные напитки. Львовские сапожники больше всего тратили денег на алкоголь во время ежегодных цеховых выборов, при поступлении в цех мастеров, на церковный праздник Божьего Тела. Цеховые книги сапожников показывают рост числа расходов на алкоголь в последней трети XVII в. Последствия роста потребления сапожниками алкогольных напитков проявлялись в многочисленных ссорах, драках.

Ключевые слова: сапожный цех, ремесло, быт, социальная жизнь, пьянство

Kapral Myron (*Lviv, Ukraine*) “Drunk as shoemaker”: social life of Lviv shoemaking guild in the last third of the 17th and the first third of the 18th century

The Lviv shoemaking guild of the 17th and 18th centuries was typical of early modern craft environment in East-Central Europe, because they spent heavily on alcoholic beverages. Lviv shoemakers spent most money during the annual guild election and in the time of entering to the guild. Craft shoemaking books show the growing for alcohol by shoemakers in the last third of the 17th century. The consequences of rising consumption of alcoholic beverages shoemaker were evident in numerous quarrels and fights.

Key words: shoemaking guild, craft, everyday life, social life, drunkenness